

svoje delovanje črpajo iz svojega naravnega in družbenega okolja; itd. itd.) niti ne govorimo.

Kar se tega tiče, bi se brez dvoma veljalo absolutno strinjati z nadvse pronicljivo mislijo Jožeta P. Damijana, ki jo je – čeprav v malce manj radikalnem kontekstu – leta 2014 zapisal v eni izmed Sobotnih prilog Dela, in sicer, da bi bilo treba povsem redefinirati sedanje predpostavke in ekonomske teorije napisati na novo ter da bi bilo trenutno najbolj primerno na najbolj ugledne ekonomske šole obesiti napise »Zaradi prenove zaprto«. Le da bi povsem enak napis sam predlagal obesiti tudi na ugledne pravne šole, ki zlasti na področju korporacijskega in delovnega prava kot slepa kura in v nasprotju z lastnimi temeljnimi načeli pravne znanosti sledijo tem ekonomskim teorijam.

Marksizem očitno ni rešitev

Na drugi strani pa imamo za zdaj kot edinega resnega znanstvenega kritika »temeljev« obstoječega kapitalizma še vedno le **starega dobrega Marxa**, ki pa je s svojo »diagnozo« jedra deviantnosti tega sistema (lastnina kot »temeljni produkcijski odnos«) očitno hudo zgrešil bistvo problema (temeljni produkcijski odnos v tem kapitalizmu je v resnici »mezdno« delovno razmerje, ne lastnina sama po sebi) in dolgoročnemu družbenemu razvoju v resnici naredil več škode kot koristi. S to svojo »diagnozo« je namreč družboslovje zapeljal v povsem slepo ulico. Propadli socialistični poskusi, ki so sledili njegovim zamislim, pa danes žal služijo le kot »zveličaven« argument za prej omenjeno trditev o domnevni

»superiornosti« sedanjega kapitalizma.

Kaj nam torej preostane? Edino to, da začnemo čim prej razvijati tudi resnejšo »**nemarksistično**« kritiko sedanje teorije kapitalizma in njenih ključnih (zgoraj zgolj primeroma naštetih) »znanstvenih« nebuloz, ki je žal danes **praktično nimamo**. Kritizira se le t. i. neoliberalni koncept kapitalizma, kar pa je povsem neproduktivno. Tudi socialno-tržni koncept je namreč samo inačica tega istega (tj. meznega) kapitalizma in v praksi prav tako razpada na celi črti. Treba je torej začeti iskati **systemske alternative za »mezdni« kapitalizem na splošno** (ne za njegove sedanje izvedbene inačice). In te alternative, tudi povsem »tržne«, seveda brez slehernega dvoma obstajajo.

IZ TEORIJE ZA PRAKSO SODOBNE EKONOMSKE DEMOKRACIJE

Piše:
dr. Dušan Plut

Koncept ekonomske demokracije pred sodobnimi družbeno-okoljskimi izzivi

Živimo v razburljivem obdobju zgoščenega globalnega in regionalnega zarisovanja spremenjenih prostorsko-časovnih in družbeno-okoljskih razmerij. Začetek 21. stoletja temeljno označuje ponovno naraščajoči prepad med revnimi in bogatimi in prvič v zgodovini človeške vrste globalno prekomerna raba naravnih virov. Okoljski pritiski zaradi stalne rasti materialnih dejavnosti vse bolj presegajo regionalne in celo planetarno nosilnost okolja (Plut, 2014). Na ravni globalne ekonomije in svetovne politike pa so prevladali interesi finančnega kapitala, velikih mednarodnih korporacij nad intelektualnim, človeškim kapitalom, torej prevlada kapitala nad delom.

Vprašanje **ekonomske demokracije kot matice vseh drugih oblik demokracije** je danes, po kapitalsko izsiljenem razpadanju evropskega modela socialno tržnega

kapitalističnega gospodarstva in rakastega razraščanja metastaz neoliberalne različice kapitalizma postalo eno od ključnih polj za vzpostavljanje družbenega ravnovesja, pra-

vičnejše družbe. Vendar zlasti **radikalno spremenjene okoljske, prebivalstvene in družbene razmere tudi pred sam koncept ekonomske demokracije, poti njenega**

udejanjanja, postavljajo nove izzive. Živimo namreč v svetu velekapitala, kjer 62 najbogatejših Zemljanov razpolaga s premoženjem, ki je enako premoženju revne polovice svetovnega prebivalstva (3,7 milijarde prebivalcev!), razlike v plačah v velikih

po BDP na prebivalca uvršča tudi Slovenija (okoli 30. mesta) so torej **moralno dolžne, da zmanjšajo porabo surovin in energije** in s tem sprostijo prepotrebni okoljski prostor za večje materialne potrebe revnih držav. Zato pisec sodi, da bo moral tudi kon-

Lastniški in socialni izzivi ekonomske demokracije za 21. stoletje

Korenine neenakosti so v **izrazito neenakopravnem položaju delavcev glede na lastnike kapitala**, v nepravičnem vrednotenju pomenu dela in finančnega kapitala. Po mnenju Gostiše (2014, 2016) in Bajžlja (2016) je popolna vladavina finančnega kapitala posledica temeljnih odnosov v podjetjih, v družbi, kjer se ne prepozna pomen človeškega kapitala delavcev, zaposlenih. Proces je treba obrniti in človeškemu kapitalu postopno, odgovorno dati vlogo, ki mu po prispevkih k uspešnosti podjetja tudi pripada.

Pisec se zaveda, da je lastnina produkcijskih sredstev v osnovi stvarnopravno razmerje med ljudmi. A je v razliko od nekaterih snovalcev ekonomske demokracije v primežu okoljskih omejitev ter s tem povezanega povečanega pomena javnega dobra, ekosistemskih storitev ter naraščajoče družbene neenakosti zlasti z dolgoročnega vidika bistveno bolj previden, pravzaprav **skeptičen do »vsemogočnosti« modela zasebne lastnine**, zlasti glede pri velikih produkcijskih sredstvih (podjetjih) in veleposestih. Tudi Husson (2011, 166) sodi, da je zlasti v obdobju ofenzivnega in radikalnega neoliberalizma nujna kritična distanca do samih temeljev kapitalizma, ne le problematike izkoriščanja, temveč tudi glorifikacije učinkovitosti zasebne lastnine, ki se praviloma ocenjuje zgolj z vidika ozko pojmovane dobičkonosnosti. Tako Husson (2016, 173, 174) prepozna korenine npr. brezposelnosti in socialne ogroženosti v samem srcu odnosa med kapitalom in delom, a pod vprašaj postavlja oba velika tabuja, ne le zdajšnje delitev dohodkov, ampak tudi kapitalistično lastninsko pravico. Tudi sicer je absolutnost pravic lastništva danes tudi po mnenju Felberja (2012, 82) med drugim tudi velika nevarnost za demokracijo, saj neomejene pravice posameznim osebam in podjetjem prinašajo **izredno moč**, vključno z dominacijo v medijih in pri obvladovanju političnih procesov.

Pisec pa se hkrati zaveda **številnih pasti enostranskega in univerzalnega procesa podružbljanja celotnega gospodarstva**, na katere je že pred drugo svetovno vojno prepričljivo in vizionarsko opozarjal slovenski krščanski socialist Andrej Gosar (1933, 1935). Procesu podružbljanja gospodarstva po njegovi zamisli ni mogoče enačiti s prisilnim podržavljanjem oziroma razlastitvijo premoženja brez državnega od-

Vprašanje ekonomske demokracije kot matice vseh drugih oblik demokracije je danes postalo eno od ključnih polj za vzpostavljanje družbenega ravnovesja, pravičnejše družbe.

podjetjih in bankah bogatih držav pa so v razmerju nad 1 : 300. Obenem vsako uro izumrejo tri zemeljske vrste, na prebivalca za trikrat presegamo zmogljivost ozračja za sprejemanje emisij toplogrednih plinov, skupno nosilnost planetarnega ekosistema pa presegamo za polovico, do srede 21. stoletja pa bomo ob nadaljevanju trendov potrebovali še eno Zemljo...

Okoljski, ekosistemski izzivi ekonomske demokracije

Ko gospodarstvo presega nosilnost okolja, je pred konceptom ekonomske demokracije v ekonomsko razvitih državah izjemno zahteven izziv: **kako pravično zagotoviti višjo, človeka vredno blagostanje za vse prebivalce brez nadaljnje količinske rasti proizvodnje in potrošnje?** Nastajajoči ekonomski koncept *t. i.* »od-rasti« in večje vloge samooskrbe in regionalnega gospodarstva, koncepti solidarnostne in trajnostne ekonomije, zlasti pa Felberjev koncept ekonomije splošnega blagostanja in drugi inovativni ekonomski koncepti ponujajo prve potrebne zasnove v zelo zahtevnem procesu iskanja navedenega odgovora. Njihova skupna sporočilna nota tudi za koncept ekonomske demokracije je, da le-ta ne bo dolgoročno uspešen, če ne bo **tržne zasnove bistveno bolj odločno dograjeval z ekosistemsko in družbeno-socialno vsebino**. To med drugim v tem civilizacijskem trenutku pomeni za bogate države opustitev zgodovinsko tradicionalnega modela stalne gospodarske rasti in s tem povezanega nadaljnjega izčrpavanja in zastrupljanja planetarnega ekosistema za prihodnje generacije in druge vrste. Države v razvoju so v bistveno drugačnem ekonomskem in preživetvenem položaju, mižernega materialnega blagostanja ne morejo dvigniti brez količinske gospodarske rasti v časovno sicer omejenem prihodnjem obdobju. Bogatejše države, kamor se

cept ekonomske demokracije tudi v reformiranem kapitalizmu vključiti ekosistemске (omejitvene) podstati, kar pa med drugim pomeni, da bo treba celotnemu tržno zasnovanemu gospodarskemu delovanju **obvezno dodati – ekosistemsko plansko kategorijo**, pa naj navedena predpostavka zveni še tako »socialistična«.

Trenutno zgolj teoretičnemu modelu ekossocialističnega gospodarstva je dejansko zelo blizu ekosistemska, družbeno širša opredelitev vsebin ekonomske demokracije Johanisove in Wolfa (2012, 562). Avtorja poudarjata velik pomen

- **modela trajnostnega razvoja** in
- **modela »ne-rasti«, »odrasti« (angl. degrowth) gospodarskega razvoja.**

Izjemna koncentracija ekonomske moči zlasti v multinacionalkah in strategija nenehne gospodarske rasti postajata glede na omejenost naravnih virov vse bolj vprašljivi, zato zagovarjata **»degrowth« ekonomsko demokracijo**.

Med alternativnimi ekonomskimi modeli je glede okoljske (ekosistemске) delavske participacije in širše pojmovani družbeni odgovornosti podjetij po mnenju pisca zelo uporaben in izvedbeno realistično zasnovan **model ekonomije skupne blaginje**, katerega je leta 2010 zasnoval Felber (2012), konkretno pa se preizkuša in udejanja že v številnih podjetjih. Ključno izhodišče ekonomije skupne blaginje je namreč okoljsko in družbeno odgovorna blaginja za vse, dosežena s pomočjo trajnostnega, sonaravnega gospodarskega razvoja v sistemu družbeno in ekološko omejenega tržnega sistema, a tudi ekosistemskega načrtovanja (planiranja) gospodarstva znotraj nosilnosti okolja, podjetij, v okviru zasebne ter drugih oblik lastnine. Poudariti velja, da za podjetja v ekonomiji skupne blaginje ni (edino) merilo uspeha njegov finančni dobiček, temveč zlasti njegov bilančno ovrednoten širši prispevek k skupni blaginji.

kupa, saj ni predlagal (vsesplošnega) ukinjanja zasebnega lastništva proizvodnih sredstev in kapitala, temveč model razpršene lastniške strukture in soudeležbo delovnih ljudi pri lastništvu, delitvi ustvarjenega in soupravljanju podjetij.

Gostiša (2014, 122) meni, da se bo treba odločiti med dvema razvojnima alternativama, torej med vizijo socialne države, ali pa kreniti v drugo fazo razvoja ekonomske demokracije, ki naj bi prek doseganja ekonomske pravičnosti bolj ali manj samodejno prinesla tudi večjo socialno pravičnost in družbeno kohezivnost. Brez dvoma udejanjanje ekonomske demokracije bistveno izboljšuje zlasti socialni položaj zaposlenih in je eden od ključnih, neobhodnih korakov k večji socialni pravičnosti, vendar po mnenju pisca ni univerzalni ekonomsko-družbeni mehanizem. Pisec se **ne strinja torej s predpostavko, da je koncept socialne države, ki temelji na arbitrarni prerez-poreditvi dohodkov, preživet, strinja pa se, da je vse bolj neučinkovit in potreben temeljite prenove.**

Prav danes, v obdobju vsesplošnega napada in krčenja socialne države, v obdobju visoke brezposelnosti in prekarnega dela, v času brezobzirnega kopičenja bogastva v rokah peščice ter revščine na drugi strani, je ponovno aktualna ena od ključnih ugotovitev **zavestno ideološko prezrtega krščanskega socialista Gosarja** (1933, 1935): za zagotavljanje socialne varnosti je zelo odgovorna država, zato mora socialna politika temeljiti v zagotavljanju dela vsem delazmožnim. To pa je po Gosarjevem mnenju možno doseči s permanentnim podružbljanjem gospodarstva, mešano lastninsko strukturo in pravičnim prerezdeljevanjem dohodka. Tudi sociolog Veljko Rus (1990, 12) je izhajal iz stališča, da minimalne socialne varnosti ne morejo zagotoviti prebivalstvu niti družine niti delovne organizacije, ampak samo država. Zato je zagovarjal uvedbo temeljnega dohodka, ki praviloma ni vsebinska podstat prevladujočega koncepta ekonomske demokracije, a zahteva temeljito in realno strokovno presojo. Pisec se hkrati strinja z mnenji, da je za pravično družbo izjemno pomembno tudi poštena delitev ustvarjene presežne vrednosti. Zagovarja **določitev ne le minimalne, temveč tudi maksimalne višine plače, ki lahko za največ štiri- do petkratnik presega najnižjo plačo**, katera pa mora omogočati materialno zmerno, dostojno življenje.

Od ekosocialnega kapitalizma in ekonomske demokracije še k demokratičnemu ekološkemu socializmu?

Kapitalistični družbeno-ekonomski sistem, zlasti pa njegova danes prevladujoča neoliberalna različica, s svojimi zakonskimi, ekonomskimi in političnimi vzvodi brezobzirno povečuje bogastvo bogatih elit na plečih večine ljudi in uničuje naš planet. Čeprav kot državljani planeta vemo, da ohranjanje sedanjega sistema neenakosti zanesljivo pelje v zgostitev družbenih protislovij, praviloma **pasivno, vdano pristajamo na pritlehno »predpostavko« velekapitala in njegovih zagovornikov, da spremembe naj ne bi bile možne**, da pravzaprav ni realne, uresničljive družbeno-okoljske alternative. Ali je možna taka prenova kapitalizma, ki naj bi bil okoljsko vzdržen, medgeneracijsko enakopraven in družbeno pravičen, ali pa je treba, seveda ob upoštevanju pozitivnih zgodovinskih izkušenj in pozitivnih praks, graditi v osnovi dejansko nov družbeni red? Pisec realno verjame, da je **civilizacijska alternativa možna in dobesedno nujna, neobhodna**. Model ekonomske demokracije pa je eden od ključnih, ne pa edini vzvod potrebnega radikalnega, a nenasilnega, reformnega družbeno-okoljskega preloma, po sodbi pisca po vsej verjetnosti v dveh časovnih in vsebinskih fazah:

1. zamenjava neoliberalnega kapitalizma z ekosocialnim kapitalizmom ekonomske demokracije in hkratnim postopnim vgrajevanjem ekosocialističnih prvin;

2. gradnja demokratičnega ekološkega socializma kot alternative tako kapitalizmu kot realnemu socializmu na etičnem, gospodarsko-tehnološkem, socialnem in okoljskem polju.

Pisec se strinja s stališčem Gostiše (2014, 2016), da naraščajoče probleme družbene neenakosti lahko v končni posledici odpravi pospešeni razvoj ekonomske demokracije z najmanj enakopravnim položajem dela, delavcev v primerjavi s finančnim kapitalom, lastnikom kapitala. Vendar so za dosego družbene pravičnosti seveda potrebni še številni drugi sistemski ukrepi in mehanizmi. Sicer **pravičnejši in okoljsko manj destruktiven tip kapitalizma razvite ekonomske demokracije in šibke sonaravnosti po mnenju pisca ni in ne sme biti skrajni domet družbeno-okoljske prihodnosti**, v naslednji fazi raz-

voja sodobne civilizacije prve polovice 21. stoletja bo treba seči – onkraj obzorij vseh inačic kapitalizma (Plut, 2014).

Pisec se kljub zgodovinsko upravičenem porazu realnega socializma torej ne strinja s »črno« obravnavo vseh možnih inačic socializma in njihovega nepovratnega ter dokončnega pošiljanja na zgodovinsko smetišče, kamor je vsebinsko in etično upravičeno že pristal politično nedemokratičen model realnega, državnega socializma. **Model demokratičnega ekološkega socializma** kot možni rezultat dolgotrajnega zgodovinskega procesa (»radikalni reformizem«, ne pa revolucija) pa je **zasnovan na:**

- sistemu mešane lastnine (prevlada procesa podružbljanja lastnine z omejitvijo zgornjega obsega zasebne lastnine, na pa njene popolne odprave, ukinitve),
- ekosistemsko plansko-tržni zasnovi sonaravnega gospodarstva,
- modelu odrasti (angl. degrowth),
- družbeni solidarnosti in pravičnosti (z omejenimi razlikami v bogastvu in dohodkih ter univerzalnemu zagotavljanju preživetvenih pogojev življenja) in na
- »globinski« ekonomski ter politični posredni in neposredni demokraciji.

V razliko od stališča številnih strokovnjakov koncepta ekonomske demokracije pa pisec sodi, da je za nov družbeni red 21. stoletja **vprašanje lastništva zlasti zaradi obvladovanja politične moči velekapitala večplastno izjemno pomembno**. A vse oblike lastnine morajo v vsakem primeru delovati v skladu z emancipacijskimi, socialnimi in okoljskimi standardi (Programme of the Die Linke..., 2011, 29).

Razen Gosarjevega (1933, 1935) samoupravnega modela družbe kot novega družbenega reda tudi jugoslovanski socialistični model samoupravljanja kljub številnim pomanjkljivostim in partijski dominaciji ob dejanskem odločanju vsebuje številne postavke, **vredne dograjevanja in posodobitve za 21. stoletje**, kar pa po mnenju pisca tega prispevka seveda velja tudi za nekatere pomembne postulate ekonomske demokracije. Po mnenju Gostiše (2014b, 284) ideja ekonomske demokracije (poudarek na zasebni lastnini in trgu) nima nobene zveze z idejami »tržnega socializma«, ki označuje gospodarski sistem na temelju državne, družbene ali (izključno) zadružne lastnine proizvodnih sredstev, vendar bi deloval v tržnem gospodarstvu. **Ideji ekonomske demokracije pa je po**

mnenju Gostiše (2014b) lahko vsekakor precej bolj sorodna novejša ideja demokratičnega socializma, ki naj ne bi več vztrajala na nujnosti ukinitve zasebne lastnine, temveč le na temeljnih vrednotah socializma: odprava »diktature kapitala« in vseh oblik podrejanja in izkoriščanja, socialna pravičnost, solidarnost, demokratič-

zavi z večjo družbeno pravičnostjo, mešan tipom lastnine (tudi pomembna vloga zasebne lastnine!), a po mnenju pisca slej ko prej tudi s obsežnejšim procesom **podružabljanja lastnine** (lastnina zaposlenim, lokalnih skupnosti, države, kooperativ) ključnih proizvodnih sredstev in infrastrukturnih sistemov, s pomočjo javne in demo-

ne ekonomske demokracije, ki imajo na ozemlju Slovenije več kot 1.400 let trajajočo zgodovino. Razlog več za okrepljena prizadevanja, da zlasti trajnostno sonaravno posodobljen model ekonomske demokracije postane ena od agend tudi prepotrebne slovenskega ekonomsko-okoljskega preloma.

Usoda predloga Zakona o sodelovanju delavcev pri upravljanju, ki ga je v Državnem zboru vložila Združena levica, dovolj nazorno kaže, da pot do ekonomske demokracije ne bo lahka...

Citirani viri:

Bajželj, M., (2016) Ustanovili smo »Združenje za ekonomsko demokracijo«, *Ekonomsko demokracija XX/2*, s. 2-3.

Felber, C., 2012, *Die Gemeinwohl – Oekonomie*, Paul Zsolnay Verlag, Wien.

Husson, M., 2011, *Čisti kapitalizem*, Sophia, Ljubljana.

Johanisova, N., Wolf, S., 2012, *Economic Democracy: A Path for the Future?* *Futures* 44, s. 562-570.

Gosar, A., 1933, *Za nov družabni red, Sistem krščanskega socialnega aktivizma – prvi zvezek, Založila Družba Sv. Mohorja, Celje.*

Gosar, A., 1935, *Za nov družabni red, Sistem krščanskega socialnega aktivizma – drugi zvezek, Založila Družba Sv. Mohorja, Celje.*

Gostiša, M., 2014, *Teorija ekonomske demokracije kot nove systemske paradigme kapitalizma*, Študijski center za industrijsko demokracijo, Kranj.

Gostiša, M., 2016, *Participacija je »ekonomska pravica« delavcev*, *Ekonomsko demokracija XX/2*, Ljubljana, s. 3-4.

Plut, D., 2014, *Ekosocializem ali barbarstvo: demokratični ekološki socializem in trajnostni sonaravni razvoj*, *Gibanje za trajnostni razvoj Slovenije – TRS*, Ljubljana.

Programme of the Die Linke Party, 2011, *Die Linke*, Germany.

Rus, V., 1990, *Socialna država in družba blaginje*, *Domus*, Ljubljana.

V. Godina, V., 2014, *Zablode postsocializma*, *Beletrina*, Knjižna zbirka Koda, Ljubljana.

Vuk Godina V., 2016, *Kulturno antropološki argumenti za uvajanje ekonomske demokracije v Sloveniji*, *Ekonomsko demokracija XX/2*, Ljubljana, s. 5-10.

Demokratični ekosocializem ni in glede na izjemne strukturne izzive ne more biti kratkoročni cilj, do cilja (kot nikoli dejansko dosegljive utopije) bo zaradi odpora kapitala in elit še veliko zahtevnih etap predhodne ekologizacije in socializacije kapitalizma.

nost odločanja na vseh področjih in ravneh – od podjetja do države.

Demokratični ekosocializem ni in glede na izjemne strukturne izzive ne more biti kratkoročni cilj, do cilja (kot nikoli dejansko dosegljive utopije) bo zaradi odpora kapitala in elit še veliko zahtevnih etap predhodne ekologizacije in socializacije kapitalizma. Ekosocializem ne more nastajati od zgoraj navzdol, rasti mora demokratično od spodaj, iz pobud ljudi, iz lokalnega okolja – če se bodo državljanke in državljanji seveda tako demokratično odločili!

Demokratični socializem za 21. stoletje je pogojen z zahtevo osebne svobode

kratke kontrole lastnine v storitvah splošnega interesa in finančnega sektorja. Ekonomska demokracija pa je brez dvoma v vsakem primeru predpogoj oziroma realni temelj tudi politične, posredne (parlamentarne) in neposredne, sodelovalne demokracije.

Za uspešni slovenski potek družbenih sprememb, ki se ga praviloma enači z razvojem, pa naj bo ta razvoj kapitalističen ali kakšen drug, bi torej po mnenju antropologinje Vuk Godinove (2014, 2016) morali v Sloveniji uvajati delujoče tiste spremembe družbene institucije, ki bodo v slovenski družbi lahko delovale oz. funkcionirale. Tu

Usoda nedavnega predloga Zakona o sodelovanju delavcev pri upravljanju, ki ga je v DZ vložila Združena levica, dovolj nazorno kaže, da pot do ekonomske demokracije ne bo lahka

in osebnega razvoja za vsakega posameznika s pomočjo socialno enakih pogojev za samorazvoj v okviru solidarnostno zasnovane družbe (Programme of the Die Linke..., 2011, 5). **Demokratični gospodarski red bo možno zasnovati zgolj z »globoko« ekonomsko demokracijo** in regulirano družbeno-okoljsko prenovo v pove-

nam je v izjemno pomoč dolga in razkošna na vzajemni pomoči zasnovana dediščina starovaških skupnosti, zadružništva, jugoslovanskega samoupravljanja, skladnejšega regionalnega razvoja. ... Ena od ključnih socialnih in kulturnih tirnic slovenskega naroda, **slovenska nativna tirnica so torej po njenem mnenju različne oblike neposred-**

Kaj pomeni podatek, da za 40 odstotkov presegamo planetarno zmogljivost okolja?

Gre za kazalec ekološkega odtisa, se pravi, koliko porabimo naravnih virov na prebivalca in koliko gremo prek samočistilnih zmogljivosti. Štirideset odstotkov velja torej za ves planet, gospodarsko razvite države pa to zmogljivost presegajo v povprečju že za trikrat. Drugače povedano: v teh državah se obnašamo, kot da živimo na treh planetih, torej s trikratno površino in naravnimi viri, ki so na voljo na Zemlji. Združene države Amerike to zmogljivost presegajo štirikrat, Slovenija približno dvainpolkrat. Lahko pravzaprav govorimo o pritlehni perverziji do prihodnjih rodov, kajti s pretirano materialno produkcijo jim spodkopavamo možnosti za življenje.

Dušan Plut, Izvleček iz intervjuja (*Mladina*, št. 4/2014)